

Scenkonstens roll för barn- och ungdomskulturen

En rapport om Svensk Scenkonsts medlemmars arbete med barn och unga

2022-11-22

Rapportförfattare: Michael Johansson på uppdrag av Svensk Scenkonst

Innehåll

Inledning	4
Om undersökningen	5
Enkäten riktad till ett urval av Svensk Scenkonsts medlemmar	5
Pandemins påverkan på barns och ungas möten med scenkonsten	6
Scenkonst för barn och unga – en omfattande verksamhet.....	7
Konserter, lärarhandledningar, visningar och workshops – så får unga möta scenkonsten.....	7
Temaparkerna – med den unga publiken i centrum	8
Vilka har i uppdrag att arbeta med barn och unga – och på vilket sätt?	10
Att arbeta med barn och unga ses som en självklarhet	10
Samarbetet med skolan	11
Engagerade lärare en nyckel till framgång	11
Former för samarbeten och nätverk	11
Kulturgarantier och olika modeller för samverkan.....	12
Skolornas förutsättningar att ta emot scenkonst varierar	13
Statsbidraget Skapande skola	14
Hur väl fungerar Skapande skola?	14
Marknadsföring	16
Framtidsprognoser.....	17
Flera faktorer påverkar scenkonsten för barn och unga	17
Utmaningar – läget i skolan, återhämtning och behovet av resurser	19
Pandemin förändrade våra beteenden	19
Lokal politik och resurser är avgörande för många	19
Slutsatser.....	21
Förslag för att stärka scenkonsten för barn och unga.....	23

Inledning

Svensk Scenkonst har tagit initiativ till denna rapport för att kartlägga den scenkonstverksamhet som bedrivs på barn- och ungdomsområdet. Rapporten ska även belysa vilka insatser som behöver göras för att stärka barns och ungas möjlighet att ta del av kultur och scenkonst.

Barns tillgång till kultur och eget skapande är en del av FN:s barnkonvention och barnrättslagen som antogs i Sverige 2020. Bland annat framhäver artikel 31 att barn och unga har helt och fullt rätt att delta i det kulturella och konstnärliga livet. Därtill fastställde Sveriges riksdag 2009 att de nationella kulturpolitiska målen bland annat ska uppfyllas genom att särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur, samt främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor. Barns och ungas rätt till kultur är därmed fastslagen både i svensk lag och i de kulturpolitiska ambitionerna.

I detta är Svensk Scenkonsts medlemmar viktiga aktörer som kan nå barn och unga över hela landet i och utanför skolan. Redan idag står medlemmarna för en stor del av den kultur som barn och unga möter och många medlemmar uppger att de vill göra ännu mer men att de behöver ökade resurser för detta.

Om undersökningen

Under september 2022 genomförde Svensk Scenkonst en undersökning bland sina medlemmar om på vilket sätt man arbetar med att producera scenkonst för barn och unga samt vilka förutsättningar som behövs för att stärka tillgången av scenkonst för denna målgrupp i hela landet.

Rapporten baseras på medlemmarnas information från 2019 eftersom corona-pandemin gjorde att de inte kunde arbeta under normala förhållanden 2020 och 2021. Denna rapport innehåller också en bedömning av vilka förutsättningar som krävs framöver, utifrån medlemmarnas svar.

Undersökningen innehöll frågor som berör verksamheternas publika arbete för barn och unga i åldrarna 0–20 år, exempelvis frågor kopplade till uppdrag och genomförande. Enkäten skickades ut till 90 i verksamheter inom scenkonsten i Sverige. Respondenterna representerar producenter och arrangörer inom teater, dans, orkestermusik, opera, nycirkus och annan scenkonst. Svarsfrekvensen var 80 procent. Majoriteten av de medlemmar som har svarat på enkäten finansieras till största del av offentliga medel.

Vidare behandlar rapporten ett kortare avsnitt om de fyra temaparker som är privatfinansierade medlemmar i Svensk Scenkonst: Astrid Lindgrens värld, Junibacken, High Chaparral och Tomteland. Representanter för dessa har blivit djupintervjuade om hur de arbetar med scenkonst för barn och unga samt vilka förutsättningar de behöver framöver.

Enkäten riktad till ett urval av Svensk Scenkonsts medlemmar

Svensk Scenkonst representerar ca 115 teatrar, orkestrar, konserthus, dans- och cirkuskompanier, gästspelsscener, produktionsbolag, främjandeorganisationer inom den svenska scenkonsten.

Medlemmarna är såväl offentligt som privat ägda. De offentligt ägda medlemmarna finns på nationell, regional och kommunal nivå. Medlemmarna har olika associationsformer: bolag, stiftelse, förvaltning, kommunalförbund eller ekonomisk och ideell förening.

Majoriteten av medlemmarna bedriver scenkonst i egenskap arrangör eller med egen konstnärlig personal och riktar sig direkt till en publik. Ett fåtal medlemmar har andra uppgifter, exempelvis att tillvarata olika intressen inom sektorn.

Enkäten som ligger till grund för denna rapport har enbart skickats ut till de av Svensk Scenkonsts medlemmar som producerar och framställer scenkonst på något sätt.

Pandemins påverkan på barns och ungas möten med scenkonsten

Under nästan två år framtogs en stor del möjligheterna för barn och unga att uppleva scenkonst. Coronapandemin följdes av en rad restriktioner som gjorde att samhället i hög grad stängdes ned. Möjligheten att ta del av offentliga föreställningar och konserter försämrades kraftigt och kultur i skolan uteblev på de flesta platser i landet. Det nära mötet med professionell scenkonst blev omöjligt.

Ur barns och ungdomars perspektiv är två år en väldigt lång tid. Konsekvenserna av restriktionerna må just nu vara för tidigt att se, men vi vet att två år av uteblivna scenkonstupplevelser kommer påverka framtida kulturvanor.

Scenkonst för barn och unga – en omfattande verksamhet

I enkäten uppger 98 procent av de svarande att man producerar och spelar föreställningar eller konserter som riktar sig till målgruppen. Vidare svarar 63 procent att man bedriver någon form av pedagogisk verksamhet för barn och unga. Det är bara två procent som inte bedriver någon form av verksamhet som riktar sig specifikt till barn och unga.

Myndigheten för kulturanalys rapport "Scenkonst 2021" visar att andelen föreställningar och konserter för barn och unga under 2021 var 47 procent. Vidare framgår det av myndighetens rapport att 26 procent av den totala publiken under 2021 var barn och unga.

Myndighetens rapport baseras på statistik från 93 scenkonst- och musikverksamheter med statliga eller regionala årliga bidrag samt med kommunal huvudman. Detta är uppgifter som kompletterar den enkät som övriga delar av denna rapport bygger på.

Konserter, lärarhandledningar, visningar och workshops – så får unga möta scenkonsten

Svensk Scenkonsts medlemmar uppvisar en stor bredd i hur de arbetar med att möta barn och unga. En del producerar och spelar föreställningar och konserter enbart för den utsedda målgruppen. Andra använder också pedagogiska och dramapedagogiska tillvägagångssätt för att möta barn och unga, inte minst i samarbete med skolorna. För några är det särskilt viktigt att få visa upp "teaterrummet" som en del av scenkonstupplevelsen och rundvandringar i scenkonsthusen är därför en självklar del i verksamheten.

Andra medlemmar har förutsättningar som gör att turnerande till skolor blir mer fördelaktigt, inte minst på platser där avstånden är stora till platser där barn och unga befinner sig. Vissa verksamheter gör särskilda satsningar på utpekade grupper. Det kan exempelvis vara en särskild produktion för en viss årskurs varje år eller för skolor i socioekonomiskt svaga områden.

De flesta av Svensk Scenkonsts medlemmar som riktar sin verksamhet till barn och unga möter målgruppen genom skolan. Men det är också vanligt att man gör produktioner riktade till familjer och på så sätt låter barn och unga uppleva scenkonst utanför skoltid.

Den pedagogiska verksamheten hänger i många fall samman med en särskild produktion för att förlänga barnens upplevelse och möte med scenkonsten. Institutionerna kan till exempel arbeta fram en lärarhandledning som skolpersonal kan använda inför eller efter en föreställning eller konsert med eleverna. Ett annat sätt är att institutionens egen pedagogiska personal arbetar med eleverna direkt efter scenkonst-upplevelsen, antingen i klassrummet eller på den egna scenen.

Några medlemmar uppger att de dessutom driver riktade projekt och utvecklingsinsatser för barn och unga. Några exempel är så kallade plantskolor, talangutvecklingsprogram, mentorskap och arrangörsutveckling för unga. Ett antal musikinstitutioner har tillsammans startat ett projekt som kallas "Återväxt och tillväxt för blåsmusiken" för att främja barns och ungas intresse för musik.

De flesta av respondenterna uppger att de har ett väl utarbetat sätt att möta barn och unga. Det kan röra sig om att göra konserter för bebisar och därefter gå vidare till förskolan, grundskolan och att samarbeta med kulturskolan. Vissa arbetar även med gymnasieelever och låter dem vara medskapande med bland annat professionella musiker.

Ett antal av Svensk Scenkonsts medlemmar har särskilda avdelningar som enbart arbetar med att producera scenkonst för barn och unga. Dessa har ofta egna resurser och personal och arbetar även på ett sådant sätt att produktionerna kan kopplas samman med skolans förutsättningar och behov.

De verksamheter som har ett väl uppbyggt system för samarbete med skolan har tydliga planer för hur ofta och när eleverna ska få möta scenkonst. Inom ramen för stats-bidraget Skapande skola erbjuder också många verksamheter pedagogiska projekt som ett sätt att nå barn och unga.

Några av Svensk Scenkonsts medlemmar ordnar även olika former av sommarjobb för gymnasieungdomar inom den egna verksamheten. Det kan ge ungdomarna deras första arbetslivserfarenhet men också vara ett steg in i yrkeslivet som exempelvis skådespelare, dansare, musiker, producent eller tekniker.

Temaparkerna – med den unga publiken i centrum

Ett stort antal barn och unga får uppleva scenkonst i samband med att de besöker någon av de fyra temaparkerna Astrid Lindgrens värld, Junibacken, High Chaparral och Tomteland. Där kan familjer och vänner tillsammans uppleva iscensatta berättelser. Dessa är kommersiella verksamheter som till största delen är privatfinansierade,

tillsammans hade temaparkerna nära en miljon besökare 2019. Genom ett möte mellan publiken och olika karaktärer får besökarna ofta möjlighet att själva ingå i berättelserna, något som samtliga av de intervjuade representanterna för temaparkerna menar är vad som gör mötet med scenkonsten i deras verksamheter speciellt.

Temaparkerna uppger i undersökningen att besöken ger barn och unga en fortsatt upptäckarvilja till kultur. Många barn vill exempelvis fortsätta att läsa böcker eller se filmer kopplade till temat. Respondenterna berättar även att föräldrar gärna vill ge sina barn samma upplevelse av temaparkerna som när de själva var unga. På så sätt anser representanterna för temaparkerna att de både upprätthåller relevansen för sin tematik, både för tidigare, nutida och framtida generationer av barn och unga. Temaparkerna har även ett stort intresse bland utländska besökare och blir med sina olika innehåll en viktig representant för svenska berättelser och kultur.

Vidare är temaparkerna viktiga arbetsgivare inom scenkonstbranschen, inte minst under sommarmånaderna. Under 2019 genomfördes nära 7000 föreställningar inom ramen för 50 olika produktioner. Tillsammans engagerar parkerna ca 300 scenkonstare varje år och är ofta den första arbetsplatsen för skådespelare och musiker.

Temaparkerna marknadsför sig främst mot barnfamiljer. Detta görs genom en bred mediamix, exempelvis genom radio och tv, annonser i tidningar, utomhusannonser och sociala medier. Bland annat har High Chaparral börjat marknadsföra sig direkt till barn och unga genom den sociala plattformen Tiktok.

När respondenterna från temaparkerna får frågan om vilka utmaningar de ser i framtiden uppger ingen av dem att de är oroliga för att intresset hos publiken kommer att svalna. Däremot ser man med oro på rådande världsläge och samhällets ekonomi. I en tid med hög inflation och höga räntekostnader tänker de sig olika scenarier. Ett är att familjer prioriterar bort vissa aktiviteter och då väljer att avstå ifrån att besöka temaparkerna. Ett annat scenario är att familjer i stället väljer bort utlandsresor och då prioriterar att besöka temaparker. Just denna ovisshet gör att parkerna har svårt att planera framöver, detta efter två år av restriktioner under pandemin. Respondenterna bedömer dock att temaparkerna har en viktig plats att fylla och de tror att det kommer finnas ett uppdämt behov av scenkonst även efter en svår samhällsekonomisk situation.

Vilka har i uppdrag att arbeta med barn och unga – och på vilket sätt?

Enkätsvaren visar att 96 procent av respondenterna har ett uttalat uppdrag att arbeta med barn och unga. Ofta pekas barn och unga ut som en särskilt viktig målgrupp av institutionernas huvudmän i de målsättningar som de har satt upp.

Uppdragen och målformuleringarna kan dock se olika ut. En del respondenter uppger att de har ett mål om att exempelvis 50 procent av verksamhetens aktiviteter eller egen produktion ska rikta sig till barn och unga. Andra har mindre konkreta uppdrag som tar sin utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen, om att särskilt uppmärksamma barn och ungas rätt till kultur och att detta ska genomsyra verksamheten.

Inom Svensk Scenkonst finns ett antal medlemmar vars verksamhet uteslutande går ut på att bedriva scenkonst för barn och unga. Dessa är Regionteater Väst, Unga Klara och Uusi Teatteri. Därtill finns det ett 20-tal medlemmar som har egna barn- och ungdomsenheter, exempelvis Ung Scen Norr, Unga Dramaten, UNGA Musik i Syd och Unga på Operan.

Att arbeta med barn och unga ses som en självklarhet

I enkäten ställdes frågan om hur scenkonstinstitutionerna själva upplever att ha målgruppen barn och unga i relation till sitt totala uppdrag. Bland svaren framgår det tydligt att man i grunden har en positiv inställning till just målgruppen barn och unga. Uppdraget beskrivs bland annat som "jätte viktigt", "en självklarhet" och "roligt". Man ser att det är nödvändigt och naturligt att möta barn och unga ur ett framtidsperspektiv, att målgruppen är morgondagens vuxna utövare och konsumenter av scenkonst.

Några påpekar även att det ur ett demokratiperspektiv är viktigt att ge barn och unga möjlighet att utöva och ta del av scenkonst. Här menar man att institutionerna bara utgör en handfull av många viktiga aktörer men att de har en särskild plats i den kulturella infrastrukturen genom sina resurser för att säkra scenkonst för barn och unga.

Samarbetet med skolan

Bland de som svarat på enkäten upplever flera att det finns ett gott och långvarigt samarbete mellan scenkonstinstitutionerna och skolorna. I vissa fall finns även kommunala uppdrag och planer mellan de olika förvaltningarna som gör det möjligt att genomföra många projekt och initiativ. Exempel på sådana projekt kan vara samarbeten mellan kulturskola och professionella orkesterverksamheter.

Engagerade lärare en nyckel till framgång

En viktig faktor som pekas ut är de lärare som har ett särskilt ansvar för kulturarrangemang på sin skola. Det är ofta genom sådana lärare som institutionerna skapar och behåller en god kontakt med skolorna de samarbetar med. Med anledning av detta påpekar många respondenter hur viktigt det är att fler känner till och förstår vilka förutsättningar som krävs för att skolan och konsten ska kunna mötas. Man pekar också på behovet av att höja konstens värde och status generellt i skolans värld för att kunna bibehålla en god kontakt med skolan. Grundupplägget för samarbetet är enligt de allra flesta att ge regelrätta skolföreställningar eller skolkonserter. Detta sker bland annat på institutionernas hemmascener eller genom turnéer till andra lokaler och till skollokaler där det passar.

Former för samarbeten och nätverk

För att stärka nätverket och samarbetet är det vanligt att det anordnas regionala nätverksträffar och utbudsdagar där flera institutioner i samma region tillsammans med andra scenkonstaktörer möter representanter från kommunerna. Vid dessa träffar kan alla ta del av det utbud av scenkonst som finns i regionen men även samtala kring hur man gemensamt kan arbeta för att föra ut scenkonst till barn och unga. Detta kan även ske interregionalt. Institutionerna deltar även i lokala eller regionala barnkultur dagar och festivaler som exempelvis "Kulturnatten", "ScenGalej" och "Cirkusfestival".

En annan form av konkret åtgärd för att stärka samarbetet är när vissa institutioner underlättar för skolor både ekonomiskt och praktiskt. Verksamheterna kan bland annat subventionera biljettpriserna på skolföreställningar och -konserter och sköta logistik kring turnéer. Detta sker framför allt eftersom många kommuner har en begränsad budget som indirekt påverkar scenkonstinstitutionernas verksamhet.

Kulturgarantier och olika modeller för samverkan

I vissa regioner och i enstaka kommuner finns kulturgarantier. Dessa brukar innefatta de närliggande scenkonstinstitutionerna och kan handla om att kommunerna avtalar ett fast antal produktioner under ett antal år som sedan disponeras ut på de olika årskullarna. Dessa avtal tas ofta fram i dialog med kommunen och institutionerna för att anpassas efter eleverna så bra som möjligt. Kulturgarantier och avtal kan vara utformade på olika vis och gälla i ett eller flera år i följd men i grunden handlar det om att garantera att elever får se scenkonst minst en gång om året. Hur detta är organiserat kan däremot se olika ut. Exempel på regioner som tillsammans med sina kommuner idag har tydliga kulturgarantier för barn och unga är Region Sörmland med sin "Sörmlandsmodellen" och Region Blekinge med "Blekingemodellen".

Inom vissa regioner finns det även ett genomarbetat upplägg för subventionerade föreställningar och konserter och där regionen eller kommunerna avsätter medel för att så många som möjligt ska kunna ta del av utbudet. Detta gäller främst för skolor men kan även gälla utanför skoltid. Det finns även exempel där institutionerna ger gratis konserter och föreställningar till skolorna.

Vissa scenkonstinstitutioner har också särskilda samarbeten med kulturskolor runt om i landet. Någon har en anställd kulturskolesamordnare som bedriver projekt där kulturskolelever får möta professionella utövare. Det kan bland annat handla om att en barn- och ungdomsorkester får möjlighet att spela med den anknutna professionella orkestern.

Samarbete med El Sistema är inte ovanligt bland de större orkesterinstitutionerna. Där kan kulturskolor och institutioner hjälpas åt med projekt och skapa intresse bland de unga, inte minst på musikområdet. Detta gör bland annat att elever i kulturskolor på landsbygden får en närmre kontakt med de större institutionerna. El Sistema är en musikrörelse som i Sverige drivs i huvudsak av musik- och kulturskolor. Inom El Sistema låter man barn och unga spela och sjunga tillsammans i kör och orkester. Utöver det egna skapandet lägger man stor vikt vid att låta barn och unga mötas i gemenskapen kring musiken oavsett bakgrund och socioekonomisk tillhörighet.

I vissa samarbeten med kommuner erbjuder även institutionerna andra typer av aktiviteter som workshops, visningar och öppen verkstad, även med externa konstnärer och kulturskapare.

Några av institutionerna som tillfrågades i enkäten erbjuder också lärarkurser. Där kan man bland annat hjälpa lärare att stärka sina argument om skolans uppdrag att ge elever scenkonstupplevelser utifrån läroplanen. I andra fall vidareutbildar man lärarna i att se konst tillsammans med en yngre publik.

KulturCrew är även en modell som är vanligt förekommande bland scenkonstinstitutioner. KulturCrew har som del av sin vision att barn och unga ska känna sig inkluderade och medbestämmande i kulturlivet. Modellen finns även till för att utveckla kulturutbudet genom att göra det mer relevant för den unga målgruppen. Inom KulturCrew kan man exempelvis ge barn och unga kompetens att arrangera kulturevenemang och aktiviteter, något som är särskilt viktigt för att institutionerna ska kunna nå ut med sina turnéer i framtiden.

I kommuner och regioner där det inte finns tillräckligt mycket resurser kan scenkonstinstitutionerna vara till stor hjälp för skolorna i planeringen av program och upplägg för scenkonstarrangemangen. I undersökningen uppger dessa respondenter att de är måna om dialogen med kultursamordnarna kring vikten av att just barn och unga får tillgång till scenkonst.

Skolornas förutsättningar att ta emot scenkonst varierar

I enkäten efterfrågas även vilka faktorer som skulle kunna förbättra scenkonstinstitutionernas samarbete med skolorna. De fyra faktorer som respondenterna anser vara allra viktigast är följande:

- Att skolan får ett tydligare uppdrag att erbjuda eleverna föreställningar och konserter
- Att skolorna får en större budget för kulturaktiviteter
- Att scenkonstinstitutionerna får ökade anslag till sin verksamhet
- Att skolorna får bättre möjlighet att ta emot föreställningar och konserter

Man upplever alltså främst att det är de ekonomiska förutsättningarna som behöver förbättras och som gör det möjligt för barn och unga att ta del av mer kultur. Detta gäller såväl för skolorna som för scenkonstverksamheterna. Därtill lyfter man fram att det behövs praktiska förändringar för att kunna ta emot föreställningar och konserter, något som exempelvis skulle kunna vara fler ändamålsenliga lokaler. Vidare anser man att skolorna borde få ett tydligare uppdrag att låta eleverna ta del av scenkonst i större utsträckning inom ramen för undervisningstiden.

Statsbidraget Skapande skola

Skapande skola är ett statsbidrag som ska medverka till att kulturella och konstnärliga uttryck långsiktigt integreras i skolan. Bidraget ökar elevernas eget skapande genom möten med professionella kulturaktörer och ger eleverna tillgång till kulturens alla uttrycksformer. Bidraget söks av skolhuvudmän och kan sökas för konst- och kulturprojekt inom scenkonst, musik, litteratur, visuell konst, arkitektur, design, konsthantverk, film, media, hemslöjd samt arkiv- och museiverksamhet. Skapande Skola har funnit sedan 2008 och har under 2021–2022 fått ändrad förordning och reviderade riktlinjer för att bidraget ska vara enklare att ansöka om.

I enkäten framgår det att 50 procent av respondenterna bedriver Skapande skola-projekt. Några exempel på projekt som genomförts är musikaler med skolelever eller att man spelat en föreställning eller konsert och arrangerat en efterföljande workshop.

Hur väl fungerar Skapande skola?

De som svarar att de bedriver Skapande skola-projekt ger olika syn på hur väl det fungerar. Några menar kort och gott att det fungerar bra och att man har bra samarbeten med skolorna. Andra ger positiva exempel på när flera verksamheter i en kommun gått samman och där scenkonstinstitutionen samarbetar med bland annat konsthall, bibliotek och kulturskola.

Många anser dock att systemet är skört i och med att det grundar sig på hur stort intresset från kommunerna är. De menar att de kan få olika bemötande från olika kommuner vilket gör det enklare eller svårare att driva projekten. Andra svarar att antalet Skapande skola-projekt minskar i deras region även om man vet att det finns ett stort intresse att skapa projekt. Detta uppger man beror på att det saknas resurser för att sköta administrationen kring bidragsansökan.

Vidare uppger en del respondenter att projekten över lag är relativt tidskrävande i förhållande till annan verksamhet som riktar sig till skolan. Ofta är Skapande skola en väldigt liten del av den totala verksamheten, vilket gör att några till och med överväger att inte fortsätta med dessa projekt.

Bland de som svarar att man inte gör Skapande skola-projekt pekar många på att de har haft svårt att genomföra projekt och svårt att uppfylla de kriterier som är kopplade till statsbidraget. I vissa fall har respondenterna inte någon aktiv roll i projektet men kan

bistå med kompetens i de fall där kommunerna eller skolorna ansöker om bidraget själva.

Flera respondenter pekar också på andra utmaningar kopplade till Skapande skola. Dels att informationen behöver nå ut bättre till skolorna och att många av de projekt som genomförs endast är små punktinsatser, att de inte blir vidare långsiktiga. Andra typer av problem kan vara situationer när institutionen vill göra Skapande skola-projekt men kommunen har en annan inriktning kring vad som ska ingå. Många ser även svårigheten i att det kan vara personberoende, det vill säga att en lokal tjänsteperson är den som avgör om ett projekt ska bli av eller inte. Här menar man att det vore bättre om varje skola själv sökte medlen.

Ett annat vanligt svar som ges till varför man inte bedriver Skapande skola-projekt är att man helt enkelt väljer att fokusera på sin kärnverksamhet att ge barn och unga högkvalitativ scenkonst där upplevelsen av konsten står i centrum.

Marknadsföring

I enkäten efterfrågas på vilket sätt verksamheterna marknadsför sig dels mot skolor, dels mot barnfamiljer.

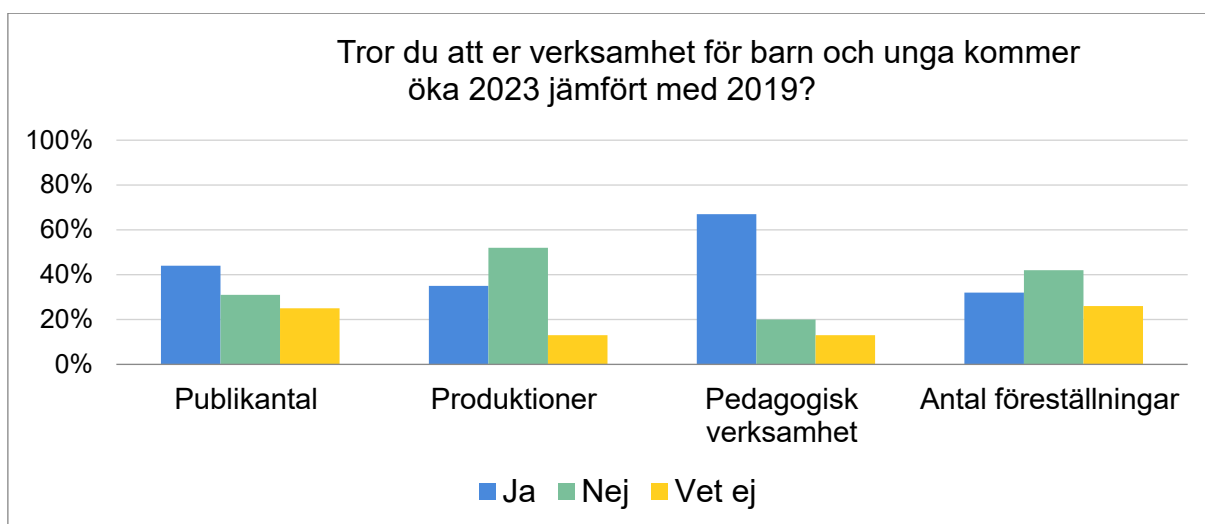
När det handlar om marknadsföring som vänder sig mot skolor arbetar de allra flesta med att arrangera eller delta i utbudsdagar. Här möts representanter för scenkonstitutionerna och från kommunerna ofta.

Mycket marknadsföring sker även digitalt. Några uppger att de har specifika hemsidor för sitt utbud som skolorna kan ta del av. Dessutom sker mycket marknadsföring direkt till enskilda lärare, via mail och telefon eller olika bokningsportaler och samverkanssystem mellan skolor och kulturlivet. Bland respondenterna finns även de som har ansökt och beviljats särskilda medel för att arbeta för en förbättrad möjlighet att möta fler gymnasieungdomar.

I de öppna svaren om marknadsföring mot barnfamiljer svarar många att de även där arbetar relativt mycket digitalt. Många använder sig av sociala medier och nyhetsbrev men även mer traditionella kanaler och format som affischer och annonser i lokalpress. Några uppger dock att de inte alls gör någon särskilt riktad marknadsföring mot målgruppen barnfamiljer utan låter detta ingå i den ordinarie marknadsföringen.

Framtidsprognoser

I enkäten tillfrågades respondenterna om eventuella förändringar i deras arbete med barn och unga. Frågorna handlade om publikantal, antal produktioner, mängden pedagogisk verksamhet och antal föreställningar mellan åren 2019 och 2023.



Svaren visar att många av de tillfrågade (44 procent) tror att publikantalet kommer att öka 2023. Ännu fler (67 procent) bedömer att den pedagogiska verksamheten kommer att öka. Däremot svarar drygt hälften (52 procent) att antalet produktioner troligtvis inte kommer att öka. Var fjärde respondent (42 procent) tror heller inte att antalet föreställningar riktade till barn och unga kommer att öka.

Värt att notera är att så många som 25 procent har svårt att uppskatta huruvida publikantal och antal föreställningar kommer öka eller inte, och svarar "Vet ej". Detta kan antas bero på dels sviterna efter coronapandemin, dels en generell svårighet i att göra prognoser för den unga målgruppen.

De insatser som görs för att öka publikantalet är särskilt riktade projekt för bland annat målgruppen barn och unga. Dessa projekt drivs ofta på initiativ av institutionerna och kan exempelvis handla om att man gör satsningar mot gymnasieklasser eller tillsammans med kulturskolor.

Flera faktorer påverkar scenkonsten för barn och unga

Några av de svarande uppger att de tror att det kommer ta många år att bygga upp den föreställningsvolym som man hade 2019. Detta med anledning av att förskolorna och

skolorna har tappat sina rutiner för att beställa föreställningar och konserter. Samtidigt menar många av respondenterna att det är skolorna som står för kontinuiteten bland publikunderlaget för institutionerna när köpmönstret hos allmänheten har förändrats.

Generellt sett upplever de som svarat på enkäten att publikantalet beror på elevernas tillgång till scenkonst via skolan. Det är alltså en fråga om vilka resurser som finns, intresset hos respektive lärare och rektor, avstånd och tid. Man menar att institutionerna upplever individuella problem hos skolorna och att det inte finns några enkla lösningar för detta, men att tid och goda ekonomiska förutsättningar skulle leda till en ökad kulturkonsumtion i skolan.

Vissa respondenter förväntar sig ett minskat antal föreställningar eftersom man aktivt bestämt sig för att fokusera på deltagararbete och att utöka samarbeten när det gäller barn och ungas egna utövande. Exempelvis drar vissa institutioner ned antalet föreställningar till förmån för workshops och annat där den unga målgruppen är mer involverad i skapande än upplevelser.

Utmaningar – läget i skolan, återhämtning och behovet av resurser

När Svensk Scenkonsts medlemmar får ge sin bild av de största utmaningarna framöver tar de upp flera olika orosmoment. Teman och frågor som uppmärksammas i svaren är bland annat återhämtningen efter pandemin, framtida politisk inriktning, finansiering och lärarnas pressade läge.

Pandemin förändrade våra beteenden

När det gäller scenkonstinstitutionerna och skolorna ser man att det finns en svårighet i att få eleverna ur klassrummen efter pandemin eftersom skolan har behövt lägga tid på ordinarie undervisning snarare än på kulturaktiviteter. En annan orsak tros vara att lärare och pedagoger blivit alltmer bekväma på hemmaplan och att det fortfarande finns en rädsla för sjukdomssmitta. Respondenterna ger uttryck för att de vuxna ofta är de största hindren för att möta den unga målgruppen. Här får produktionsledet i scenkonstverksamheterna lägga mycket tid och resurser på att bearbeta skolorna för att öka skolpubliken. Detta lyckas man också ofta med, även om det på vissa platser i landet går trögt.

En annan utmaning i relationen till skolan är att lärare har allt svårare att avsätta tid utanför ordinarie undervisning till att låta eleverna ta del av kultur. Därför är det särskilt viktigt att det finns lärare som är intresserade och som ser upplevelse av kultur som en del av undervisningen.

Lokal politik och resurser är avgörande för många

En annan typ av oro och utmaning som de svarande upplever är kopplad till den lokala och regionala politiken. Här har man svårt att planera för hur politiska beslut kan komma att påverka i vilken omfattning som skolor och andra arrangörer kommer att ha möjlighet att beställa produktioner. Det gäller framför allt om politikerna väljer att dra ned på skolornas budget för kultur eller om institutionernas anslag inte ökar så mycket som behövs för att klara av uppdraget.

För de som svarar att man planerar att spela mer för skolor framöver blir det även en kostnadsfråga. Eftersom skolbiljetter generellt är kraftigt subventionerade innebär det vanligtvis en intäktsminskning. Verksamheterna behöver således vikta detta mot de totala biljettintäkterna när antalet biljetter för publiken till offentliga föreställningar

minskar. Detta försätter scenkonstverksamheterna i en negativ ekonomisk spiral trots att de stärker sig på området att spela för fler barn och unga.

Däremot finns även exempel på verksamheter som fått extra stöd för att kunna nå barn och unga bättre. Detta har gjort att man når alla åldersgrupper inom skolan på bara ett år, i stället för som tidigare två, vilket visar att ekonomiska satsningar medför att barn och unga får ta del av mer scenkonst.

I enkäten framgår det att scenkonstinstitutionerna ser en framtida utmaning i skolornas och inte minst lärarnas pressade läge. Bland de som svarat att de har goda relationer med de som ansvarar för kultur på skolorna finns en oro kring att lärarna inte har möjlighet att planera tid för scenkonstupplevelser.

Slutsatser

Med de svar som framkommer i enkäten kan man konstatera att Svensk Scenkonsts medlemmar tar ett stort ansvar för att se till att barn och unga runt om i Sverige får möta professionell och varierad scenkonst. Att 96 procent av de svarande institutionerna har ett uttalat uppdrag att producera scenkonst för barn och unga bidrar starkt till framtidens kulturkonsumenter och kulturutövare. Likaså ger elever i skolan, oavsett socio-ekonomisk bakgrund, tillgång till scenkonst av hög kvalitet, något som är särskilt viktigt ur ett demokratiperspektiv.

Utöver att spela och producera föreställningar och konserter bedriver många av Svensk Scenkonsts medlemmar ett gediget pedagogiskt arbete som en förlängning av det konstnärliga. Både på egen hand och i samarbete med skolorna arbetar de pedagogiskt kring teman som scenkonstproduktionerna behandlar, oavsett hur allvarliga dessa må vara. Man tar alltså ett stort ansvar för att hantera de frågor som en scenkonstupplevelse kan väcka hos unga människor. Även samarbeten mellan institutioner och kulturskolor är avgörande för barn och ungas egna skapande och deras möjligheter att utvecklas till yrkesverksamma inom scenkonstbranschen.

Institutionerna och temaparkerna har också ambitioner om att kunna göra mer, dock måste det till rätt förutsättningar. De insatser som institutionerna gör är inget som kommer av sig själv. Många av de offentligt finansierade scenkonstinstitutionerna kämpar med att balansera sina uppdrag och ekonomiska resurser. Dessutom är det inte alltid enkelt att få samarbetena med skolorna att gå ihop, även om båda parter vill. Detta beror till stor del på ansträngda ekonomiska resurser bland kommuner och skolor samt för institutionerna själva.

En annan avgörande faktor är tillgången till elevernas tid och hur mycket anspråk man kan göra på den pressade undervisningstiden. Eftersom lärarna är kraftigt pressade att hinna med allt i läroplanen under ordinarie undervisningstid har de svårt att motivera varför de ska planera in tid även till kulturella upplevelser för eleverna. Men detta skulle, utöver att eleverna får ta del av konsten som sådan, kunna bidra till undervisning i samband med andra ämnen. Här skulle scenkonstinstitutionerna kunna vara behjälpliga i att uppnå undervisningsmålen för eleverna och på så vis även underlätta för lärarna att inkludera scenkonstupplevelser i undervisningen, detta utöver upplevelsen av konst som sådan. Inte minst när både de nationella kulturpolitiska målen som de regionala kulturplanerna tydligt pekar ut barn och unga som en särskilt prioriterad målgrupp. Dock krävs tydligare incitament i läroplanen.

Ett initiativ som fungerar bra för ett antal verksamheter är statsbidraget Skapande skola. Trots detta har vissa skolor fortfarande svårt att söka och ta del av bidraget. Orsakerna är många, men de främsta hindren är administrationen som är kopplad till bidragsansökan och kriterierna för att kunna få ta del av pengarna. Förutsättningen för ett lyckat Skapande skola-projekt är ofta att någon person i kommunen eller i skolan är insatt i frågan, vet hur projekten kan utformas och har en tydlig dialog med närliggande scenkonstinstitution för att koppla samman scenkonstupplevelser med Skapande Skola-projektet. Det är inte alltid helt lätt eftersom många kommuner har begränsat med tid för tjänstepersoner och lärare som kan ansvara för ett Skapande Skola-projekt. Det leder till att elever i resurssvaga kommuner i slutändan inte får ta del av den ytterligare kultur som Skapande skola skulle kunna bidra till.

Administrationen kring Skapade skola skulle behövas förenklas och kriterierna skulle behöva breddas så att bidraget även kan användas utanför ramen för scenkonstverksamheternas pedagogiska arbete.

Det har även visat sig att tillgången på scenkonst för barn och unga ser olika ut i landet. Mot bakgrund av denna ojämlikhet borde samtliga av landets regioner ta fram kulturgarantier för barn och unga tillsammans med sina kommuner. Redan idag finns ett antal framgångsrika exempel på detta såsom Region Sörmland och Region Blekinge. Genom att tillämpa sådana kulturgarantier säkrar man barn och ungas tillgång på kvalitativ scenkonst men man skapar också bättre ekonomiska och praktiska förutsättningar för både scenkonstinstitutionerna och skolorna.

Förslag för att stärka scenkonsten för barn och unga

Svensk Scenkonsts medlemmar gör redan idag ett stort arbete kring att spela och producera scenkonst av hög kvalitet till landets barn och unga. Det görs både inom ramen för skolan och genom offentliga föreställningar och konserter. De offentligt finansierade scenkonstverksamheterna har ofta ambitiöst satta mål och uppdrag från sina huvudmän som man eftersträvar att nå. De privata aktörerna är många gånger den första scenkonstupplevelsen som barn och unga möter. Däremot finns det ett antal utmaningar att bedriva kulturell och konstnärlig verksamhet som riktar sig mot barn och unga, inte minst efter åren av pandemi. För att möta dessa utmaningar och att stärka barns och ungas möjlighet att uppleva scenkonst och kultur föreslår Svensk Scenkonst följande:

- **Säkerställ att barn och unga får ta del av scenkonst genom skolan**
Läroplanen borde utformas på ett sådant sätt att det blir obligatoriskt för skolan att låta eleverna ta del av föreställningar och konserter. Detta kan bland annat göras genom att skolorna får ett större uppdrag med scenkonst som en tydligare del av nuvarande läroplan. Upplevelse av scenkonst med efterföljande samtal ger möjlighet till att fundera över värden och värderingar, historiska och etiska perspektiv, kulturell mångfald samt att utveckla en konstruktivt kritisk förmåga och förståelse för en komplicerad samtid.
- **Utvärdera och gör statsbidraget Skapande skola mer jämlik**
Eftersom det idag finns vissa svårigheter att få skolor att koppla samman Skapande skola-projekt med scenkonstinstitutionerna borde denna modell utvärderas. Utvärderingen bör särskilt syfta till att förenkla för och informera resurs-svaga kommuner så att skolorna enklare kan söka bidraget och utnyttja det i samarbete med institutionerna. Detta skulle leda till att fler barn och unga får uppleva mer scenkonst inom ramen för modellen.
- **Låt alla elever i skolan omfattas av en kulturgaranti**
För att göra tillgången på scenkonst och kultur jämlik i hela landet borde samtliga av landets regioner ta fram en kulturgaranti för barn och unga. Kulturgarantin bör säkerställa att alla elever från förskoleklass till gymnasiet ska få uppleva en scenkonstföreställning eller konsert minst en gång per år.

